УДК 35: 639.1(477) "17/18"

м. Івано-Франківськ, вул. Шопена 6/10
головний спеціаліст, Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства,
м. Івано-Франківськ, Україна

Ivano-Frankivsk, Chopin-street 6 / 10
a main specialist of Ivano-Frankivsk Regional Agency for Forestry Resources and Hunting.
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Проців О.Р.

# Нормативно-правове забезпечення організації мисливства Галичини кінця XVIII – середини XIX століття

У статті проаналізовано нормативно-правове забезпечення організації мисливства Галичини кінця XVIII – середини XIX століття у частині надання у користування мисливських угідь, діяльності мисливської охорони, боротьби з браконьєрством, відшкодування збитків. Висвітлено економічну складову як похідну державного регулювання галузі мисливства. Показано еволюцію мисливсько-господарського законодавства у Галичині у зазначений період. На основі отриманих результатів викладено висновки.

Ключові слова: Галичина, полювання, мисливські угіддя, мисливська охорона, браконьєрство.

Protsiv O.R.

# Regulatory support of hunting in Galicia in the late XVIII –mid XIX century.

The article has analysed the regulatory support of hunting in Galicia in the late XVIII - mid XIX century in terms of using hunting grounds, fighting against poaching, compensation for damages. It is researched the economic component as the original field of state regulation of hunting. The evolution of of hunting and farming legislation in Galicia during the mentioned period of time has been illustrated.  It was described conclusions based on the received results .

Keywords: Galicia, poaching, hunting grounds, hunting, hunting security.

**Нормативно-правовое обеспечение организации охоты Галичины конца XVIII – середины XIX века**

В статье проанализировано нормативно-правовое обеспечение организации охоты Галиины конца XVIII – середины XIX века в части предоставления в пользование охотничьих угодий, деятельности охотничей охраны, борьбы с браконьерством, возмещения убытков. Показана эволюция охотничьего законодательства в Галичине в указанный период.
Ключевые слова: Галичина, охота, охотничьи угодья, охотничья охрана, браконьерство.

З розпадом Речі Посполитої та входженням у 1772 році Галичини у склад Австрійської імперії змінюється правове регулювання ведення мисливства, зокрема, організація мисливських ревірів, боротьба з порушниками правил полювання, відшкодування збитків, завданих мисливськими тваринами сільськогосподарським товаровиробникам.

Оскільки питання державного регулювання ведення мисливського господарства у Галичині кінця XVIII – середини XIX століття повністю випало зі дослідницького поля фахівців у галузі державного управління, вагомого значення набуває використання автором для дослідження зазначеної проблематики стенографічних звітів засідання Галицького сейму, кодексів Галичини, Цислейтанії та Австрії, спеціалізованих мисливських та лісових часописів «Ловець» і «Сильван», шематизмів.

Метою дослідження є аналіз регламентуючого мисливського законодавства Галичини, державного регулювання мисливства в частині суб’єктів державного управління мисливством та його вплив на ефективність галузі в означений період.

Мисливське господарство, як і будь-яка галузь людської діяльності врегульовується відповідними нормативно-правовими актами. Однією із особливостей регулювання мисливського господарства є те, що його

організація ґрунтується на праві користування земельною ділянкою для розведення дичини та проведення полювання, і на отриманні права користуватись популяцією мисливських видів дичини, що є одним із природних ресурсів. Більше того, при веденні мисливського господарства дичина завдає збитків сільськогосподарським виробникам, що зумовлює важливість вирішення цього питання у рамках державного регулювання.

Головним чинником, що впливає на мисливське законодавство і є визначальним при його формуванні, був і залишається політико-правовий устрій суспільства, що визначає право власності на мисливські види тварин, землю.

Одним із перших мисливських законів Галичини був патент від 28 лютого 1786 року, право полювання відповідно до якого належало виключно власнику земельної ділянки незалежно від їх площі. Слід відмітити, що ця норма врегульовувала право полювання лише між великими землевласниками, так як у ті часи селяни не володіли приватною власністю на землю [1].

Патент не обмежував мінімально допустиму площу земельної ділянки для права полювання власникам земельних ділянок. У випадку, коли поранена дичина перейшла на чужу ділянку, її вже не дозволялось переслідувати із зброєю. Перната дичина не вважалась цінною і її можна було виловлювати будь-яким методом, виставляючи сітки на чужій ділянці. Кожному власнику земельної ділянки дозволялось виставляти сильця, копати вовчі ями, але з вимогою вживати заходи, щоб не покалічити при цьому людей [2].

Дикі кабана зараховувались у розряд шкідливих тварин і їх спеціально розводити заборонялось, за винятком вольєрних господарств. Натомість, поряд з вовками та лисицями їх дозволяли добувати за допомогою вогнепальної зброї у будь-який час, а власник мисливського ревіру був зобов’язаний контролювати чисельність кабанів, щоб вони не завдавали збитків сількогосподарським посівам селян. Якщо ця вимога не виконувалась, власник мисливського ревіру сплачував штраф у розмірі 25 золотих та відшкодовував будь-яку шкоду, що заподіяли дикі кабани та хижаки. Крім того, на органи державної влади

покладався обов’язок контролювати власників мисливських ревірів, щоб вони не розводили дичину у таких масштабах, щоб вона завдавала збитки сільському господарству [3].

Для відлякування дичини власники сільськогосподарських посівів мали право обгороджувати власну ділянку парканами, ровами, плотами, але з умовою, що ці пристособлення не матимуть на меті добування дичини. На засіяних полях до збору урожаю заборонялось полювати або збирати яйця диких птахів. Якщо власник полювання нехтував цією вимогою, то був покараний штрафом у 25 ринських золотих для особи, якій він спричинив шкоду [4]. Власники земельних ділянок мали у будь-який спосіб виганяти із своєї землі дичину, і навіть у випадках, коли дичина була добута, то власник мисливського ревіру не мав права вимагати відшкодування за неї [5]. Власники права полювання самостійно або через свою мисливську охорону відстрілювати бродячих собак [6].

Для оперативного вирішення відшкодування за завдані збитки необхідно було повідомити про інцидент гміну, яка призначала відшкодування. Проте, ця компетенція гміни проіснувала до 1854 року, коли розпорядженням Міністерства рільництва Австрії від 14 липня 1854 року її передали від місцевого самоврядування до органів державної влади. Власник права полювання не міг заборонити власнику земельної ділянки випасати худобу, косити сіно, будувати будинок на своїй ділянці.

Закон забезпечував право власності на дичину і забороняв будь-кому під жодним приводом її привласнити. Стаття 20 патенту визначала, що незаконне привласнення дичини каралось як злодійство, тобто, застосовувалась така ж міра покарання. Пізніше п. 174 Кримінального кодексу Австрії від 27 травня 1852 року визначає крадіжкою: вилов риби із ставків, на яких заборонено рибалити (штраф – 5 золотих); добування дичини з мисливських ревірів (відповідно до п. 178 від 6 місяців до одного року тюрми суворого режиму, а при обтяжуючих обставинах – від року до п’яти). На рівні із браконьєром відповідальність несли і особи, які переховували браконьєра. Якщо озброєний

браконьєр у мисливських угіддях на вимогу мисливської охорони не склав зброї чи нападав, то мисливцю та мисливській охороні дозволялось застосовувати зброю з метою оборони [7].

Наступним системним нормативно-правовим актом, що врегульовував полювання, був Патент 7 березня 1849 року, що встановив мінімальну суцільну площу для облаштування мисливського ревіру – 200 моргів [8]. Відповідно до розпорядження міністра рільництва, внутрішніх справ і торгівлі Австрії від 17 квітня 1876 року у зв'язку з переходом на метричну систему були внесені зміни: двісті моргів стали дорівнювати сто п'ятнадцяти гектарам [9]. Адміністративний трибунал Австрії рішенням від 19 червня 1880 року L. 1123 № 807 давав роз'яснення, що у випадку, коли власник земельної ділянки має площу меншу за 200 моргів, то для отримання права полювання він має право об'єднатись із власником сусідньої ділянки таким чином, щоб загальна площа становила 200 моргів. Вартість оренди при цьому повинна визначатись відповідно до ціни, що існує на оренду права полювання в інших орендованих мисливських ревірах у цій же гміні [10].

Крім того, для роз'яснення патенту від 7 березня 1849 року Міністерством рільництва Австрії був виданий спеціальний рескрипт, в якому визначалось, що суцільна площа мисливських угідь може знаходитись у декількох гмінах, але за умови, що по ній можна йти, не ступаючи на територію іншого ревіру. Громадські дороги, залізничні колії, ріки не вважались перешкодами для визначення суцільності площі. На чужій землі заборонялось полювати на пернату дичину чи хижаків [11], [12]. Право полювання на чужій земельній ділянці надавалось лише за наявності укладеного контракту з її власником і за умови оплати за користування правом полювання. На території вольєрів дозволялось полювання у будь-який час. Плата за користування земельною ділянкою для ведення мисливського господарства сплачувалась її власнику [13], а мисливські ревіри надавались у користування лише через аукціон. Спеціальне рішення Міністерства рільництва Австрії від 25 червня 1878 року L. 6232 визначало, що керуватись при проведенні аукціону потрібно

відповідним законом від 15 липня 1852 року. Організація аукціону належала до компетенції гміни, але якщо вона не справлялась із своїми функціями, то ці функції переходили до органів державної влади. На цей час мінімальний термін надання у користування мисливських угідь становить 15 років, а за Австрійським законодавством у Галичині термін оренди права полювання становив не менше п'яти, хоча у деяких виняткових випадках можна було укласти угоду на менший термін. Орендар полювання повинен був сплатити вартість оренди одразу за два роки вперед за чотири тижні до початку оренди. Суборенда мисливських угідь була заборонена [14].

З'явилась й імперативна вимога до орендарів щодо утримування фахової мисливської охорони. Так, Міністерство рільництва Австрії розпорядженням від 18 червня 1874 року L. 7005, роз'яснювало термін «фаховий мисливець», тобто, особа, яка склала державний екзамен з мисливства, або яку староста повіту визнав придатною для охорони мисливських угідь. Розпорядження від 19 листопада 1873 року L. 12005 забороняло працювати у мисливській охороні особам, які не вміють вправно полювати [15]. Крім того, особа, яка претендувала на посаду мисливського охоронця відповідно до розпорядження Міністерства внутрішніх справ Австрії від 19 листопада 1873 року L. 12005 повинна була отримати дозвіл на зброю. Мисливський чи лісовий охоронець мав право використовувати зброю лише у тому випадку, коли він носив форму встановленого зразка (Розпорядження внутрішніх справ Австрії від 2 січня 1854р.) На мисливських охоронців покладались і певні моральні перестороги, а саме: мати бездоганну репутацію, відсутність судимостей за вбивство, розбої, перебування у в'язниці більше шести місяців. Функції мисливського охоронця не могли виконувати особи молодші 20 років, з поганим зором та пам'яттю, схильні до пияцтва, азартних ігор, спекуляцій, з фізичними вадами. Лише після складання відповідної присяги мисливському охоронцю видавали відповідне посвідчення. Ведення реєстру мисливських охоронців було покладено на органи державної влади, а власники мисливських господарств повинні були повідомляти про прийняття або звільнення мисливського охоронця. За

невиконання цієї вимоги на них накладався штраф у розмірі 2 – 10 золотих (Розпорядження Міністра внутрішніх справ від 1 липня 1857 року № 124) [16].

Якщо мисливський ревір складався з земельних ділянок багатьох землевласників, орендна плата розподілялась пропорційно від площі кожного власника земельної ділянки. Контроль за дотриманням вимог мисливського законодавства покладався на гміни, які у свою чергу контролювала державна влада. За неналежне виконання вимог державна влада мала право оштрафувати гміну у розмірі від 10 до 200 золотих (ринських). Відповідно до розпорядження Міністра рільництва Австрії від 9 травня 1851 року виключно на державну владу покладались функції визначення розміру штрафу.

Патент від 1849 року визначав, що при завданні збитків дичиною сільськогосподарським угіддям відшкодування сплачувалось виключно сільськогосподарським товаровиробникам [17]. В подальшому ця вимога була від корегована розпорядженням Міністерства рільництва Австрії від 18 червня 1861 року L. 11750. Так, за збитки, завдані фруктовим садам, відшкодування не сплачувалось, оскільки їх власники повинні були самостійно забезпечити, щоб дикі тварини туди не потрапляли. Власники вольєрних господарств, які розводили диких кабанів, відповідно до рішення Міністра рільництва Австрії від 28 квітня 1872 L. 3035 відшкодовували збитки у випадку випуску кабанів з мисливських вольєрів і заподіяння ними збитків [18]. Власник мисливського ревіру відповідно до розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії від 1 жовтня 1870 L. 14183. у випадку розведення великої кількості дичини, яка завдала шкоду лісовим насадженням, повинен був також відшкодувати збитки не лише власникам земельних ділянок, з яких складався мисливський ревір, але також і сусіднім.

Для визначення суми спричинених збитків були призначені відповідні таксатори. Їхню працю відповідно до розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії від 22 липня 1876р. оплачували у кожному конкретному випадку власники мисливських господарств.

Узагальнюючи викладене, слід відмітити, що у період з кінця XVIII – середини XIX століття у Галичині державне регулювання ведення мисливського господарства та полювання врегульовувалось патентами монарха Австрії, розпорядженнями міністрів внутрішніх справ та рільництва Австрії. Основними питаннями державного регулювання були: організація мисливських ревірів, організація мисливської охорони, боротьба з незаконним полюванням та покарання браконьєрів, відшкодування збитків, завданих мисливськими видами тварин, способи добування мисливських видів тварин. В цілому державне регулювання мисливства у Галичині мало позитивний вплив на розвиток галузі. Актуальними залишаються для адаптації в сучасне українське законодавство принципи організації мисливського господарства, боротьби з браконьєрством, організації мисливської охорони Галичини.

**Використані джерела**


1. Posiedzenie 1-26 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1895/96 od 28.grudnia 1895 do 8. lutego 1896. - Lwów, 1896, – S.467-470.
2. Posiedzenie 1-26 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesyi ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1895/96 od 28.grudnia 1895 do 8. lutego 1896. - Lwów, 1896, – S.474.
3. Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.379.
4. Opinia prawna w sprawie odszkodowania za uszkodzenia przez zwierzostan spowodowane// Sylwan. – 1890. – № 5. – s.192.
5. Bresiewicz T. Ustawodawstwo łowieckie w Europie / Tadeusz Bresiewicz. – Lwów: Drukarnia W. Łozińskiego, 1898. – S.19.
6. Paragraf 43 utawy łowieckiej//Łowiec – 1905. – № 23. – s. 269-270.

7. Till E. Wykład prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo własności, prawo służebności i prawo zastawu).T.II., wyd. drugie – Lwów: Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – s.177-184.
8. Szawłowski L. Korespondencye//Łowiec. – 1883. – № 3. – s.41.
9. Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskiem. – Lwów, 1876. – S. 135.
10. Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.364.
11. Sprawy krajowe // Gazeta lwowska. – 1892. – № 36. – 16 lutego. – S.1.
12. Burzyński E. W sprawie wykonania prawa polowania//Łowiec. – 1887. - № 4. – s.70-71.
13. Ustawy łowiecki. – Lwów: Seyfahrth i Czajkowski, 1894. – S. 14.
14. Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.366-368.
15. Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.365.
16. Kasparek J. R. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem: [w 6 tomach] / J. R. Kasparek. – Lwów: Wyd-wo H. Altenberga, 1884. – T.1. – S.374.
17. Opinia prawna w sprawie odszkodowania za uszkodzenia przez zwierzostan spowodowane// Sylwan. – 1890. – № 5. – s.192.
18. Paszkudzki M. Kilka uwag u sprawie reformy Ustawy łowieckiej //Łowiec. – 1887. - № 12. – s.189-191.

Проців О.Р. Нормативно-правове забезпечення організації мисливства Галичини кінця XVIII – середини XIX століття // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень :матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф. (13–14 трав. 2016 р.,смт Путила – м. Чернівці, Україна) / наук. ред. І. В. Скільський, А. В. Юзик ; М-во екології та природ. ресурсів України, Нац. природ. парк «Черемоський» та ін. – Чернівці : Друк Арт, 2016. – С. 300-303.